

Detta visar att vi inte helt ska ge upp hoppet om att få höra trädlärkor i våra hemnamarker. Så om några månader, i månadsskiftet mars-april, ta dig gärna ut i skogarna och lyssna efter vår minsta lärka, lärkan med den vackraste sången - trädlärkan.

Har du några observationer, gamla som nya, av trädlärkor - rapportera gärna in dem till oss i Naturklubben!

Ramnäsdagen den 7 juli 1993

Den numera "världsberömda" Sura-hammarsveckan har förhoppningsvis nu också berikats med en Ramnäs-dag. Kjell Lindgren i idrottsföreningen är idékläckare och uppslutningen denna första dag 7 juli 1993, smakar mera.

Efter Cykelklubbens och Idrottsföreningens arrangemang fick vi i Naturklubben uppdraget att via en naturstig leda besökarna ner till bruksområdet, där fortsätta aktiviteter vidtog.

51 personer gick naturstigen/tipspromenaden från IP över spången i Forsenområdet till Lancachiresmedjan. Vi ville visa det unika naturområdet kring forsen. Fem ramnäs-företag hade sponsrat vinster-na till tipspromenaden. Ramnäs El AB, Björkmans Bil AB, Konstruktions teknik AB, Bosses Ring & Bandservice AB samt

Litteratur

Jonsson, Lars - "Fåglar i Europa med Nordafrika och Mellanöstern" W&W 1993.

Staav, Roland m.fl. - "Nordens fåglar" Nordstedts 1987.

Fåglar i Västmanland - nr 3 1991.

Fåglar i Västmanland - nr 3 1992.

Ramnäs Naturklubb årskrift 1985.

Ramnäs Naturklubb årskrift 1986.

Pärlugglorna 1993

Text och teckningar: Sören Larsson

Sent på kvällen den 24 mars gick jag på skogvägen, mot Stora Liarsbo. När jag passerade strax intill en av de pärluggleholkar som sitter där, startade en pärlugglehan upp ett frenetiskt ropande helt nära. Redan då misstänkte jag vilken haned det var som irriterades av min närvaro där i skogen denna mörka marsnatt. Den 12 juni fängade jag honom, han var den jag

hade trott. 1991 häckade han i en holk 900 meter västerut och fick ut fyra flygga ungar.

Våren 1992 lyckades han inte locka någon hona till sig. Den 3 oktober 1992 hade jag ny kontakt med honom. Han vägde då 120 gram och var i fin form. Den 12 juni i år hade han änyo levererat sorkar och möss till fyra hungriga ungar 2,5 nätter

i sträck. Han vägde nu bara 106 gram, men var ändock i prima form. Han är bara i sitt fjärde levnadsår och redan delaktig i åtta nya pärlugglor i våra skogar.

Att lyssna på de ropande pärlugglorna under vårmätterna är inte längre bara en underbar naturupplevelse. Hanarna som sitter där och ropar är numera i många fall kända individer. Pärluggleprojektet har gett fågelskådandet en ny dimension av förståelsen för individen.

En majkväll besökte vi som vanligt en av de ruvande pärlugglehonorna, för att kontrollera att allt var i sin ordning. Hon borde nämligen ha kläckt i veckan. Efter en lätt skrapning på trädet, tittade honan som vanligt ut ur hålet. Det är en mycket stor naturupplevelse varje gång man möts av blicken från ett pärluggleansikte. När hon konstaterat vem som är på besök brukar hon sakta krypa in i holken igen, men inte denna gång. Istället smalnade ansiktet och blicken tyktes fästad bakom mig. Snart gled ugglehonan ur holken och försvann snabbt bland granarna. Orsak - 25 meter bakom oss står en mård på bakbenen och betraktar tillställningen. Mården är en mycket svår predator på pärluggla.

Vid varje kontakt vi har med dessa skogens innevärdare, så läggs små bitar till det pussel som handlar om liv och livsformer - finns något som är mer väsentligt.

Inför häckningssäsongen 1993

Någon tydlig smågnagartopp (sork och möss) registrerade vi aldrig i vår trakt under åren 1988-91. Såväl 1990 som 1991 var det ganska bra med pärlugglehäck-

ningar i Naturklubbens holkar, 24 resp 22 påbörjade äggläggningar. Under perioden mars - juni 1991 kraschade smågnagarsammarna. Våren 1992 var smågnagarförekomsten mycket gles. Inte oväntat utblev häckningarna helt hos våra pärlugglor.

Hösten 1992 visade våra undersökningar att det fortfarande var svaga stammar hos smågnagarna, eller ca 8-10 djur/ha. Goda år kan det vara över 50 djur/ha. Häckningssäsongen 1993 skulle komma att genomföras under ett typiskt första uppgångsår i smågnagarcykeln.

Holkarna

238 holkar fanns tillgängliga för pärlugglorna inför häckningssäsongen. Kontrollen av holkarna påbörjades första veckan i april och fortgick sedan till augusti. Nämnvärt är att samtliga påbörjade häckningar skedde i holkar där ingångshålet var riktat mot nordsektorn. Om holkens höjd över marken har betydelse är okänt, våra holkar sitter mellan 4 och 6 meter upp på trädstammen.

Häckningsresultat

Hanarnas ropaktivitet var mycket låg under våren och det finns uppgifter från endast 9 ropande hanar i hela kommunen. Dessutom kom ropaktiviteten igång sent, endast en hane hördes t.ex. i slutet av februari. Under goda år är ropaktiviteten som störst i slutet av februari bland de häckande fåglarna.

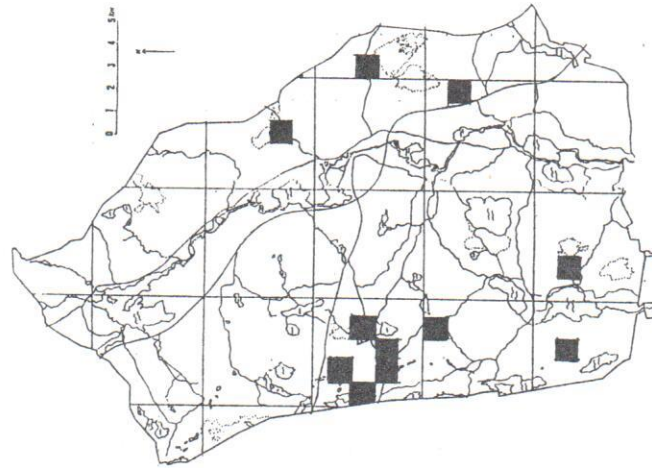
Inte oväntat kom äggläggningstarten att variera stort i tiden. Den tidigaste honan lade första ägget 7/4 och den sista honan påbörjade äggläggningen omkring den

20/6. Häckningsperioden kom att vara över fem av årets månader. De vuxna ugglomas vingpenneruggning påbörjas i augusti, förmodligen blir det en naturlig orsak för häckningsstopp.

11 honor påbörjade äggläggning i våra holkar. Av dessa lyckades sex av häckningarna, med 24 flygga ungar som resultat. Fyra av de övriga häckningarna rövades av mård på tidigt äggstadium (kullarna var ej fullagda). Det visar att mården vittjar holkarna kontinuerligt. Sju häckningar påträffade vi innan någon mård besökt holken. De åtgärder vi vidtar för att skydda häckningen fungerar bra, nämligen att knyta två tygtrassar på stammen över dörröviden i tränduken. Mården vägrar att klättra på tyg! En häckning vid Norra Rövalls mossen övergavs trots att ruvningen av full kull pågått över en vecka, orsaken till det är okänt.

Det är nämnvärt att notera hur koncentrerade häckningarna är till en del av kommunen (se karta). Möjligen beror det på att en mycket lokal uppgång skett i smågnagarpopulationerna. Äggkullarna i de lyckade häckningarna var små eller 4,7 ägg/kull. Fyra ungar avled under tiden i holken, förmodligen p.g.a. födobrist.

En häckning vid Stormossen i naturligt bohåll resulterade också i flygga ungar.

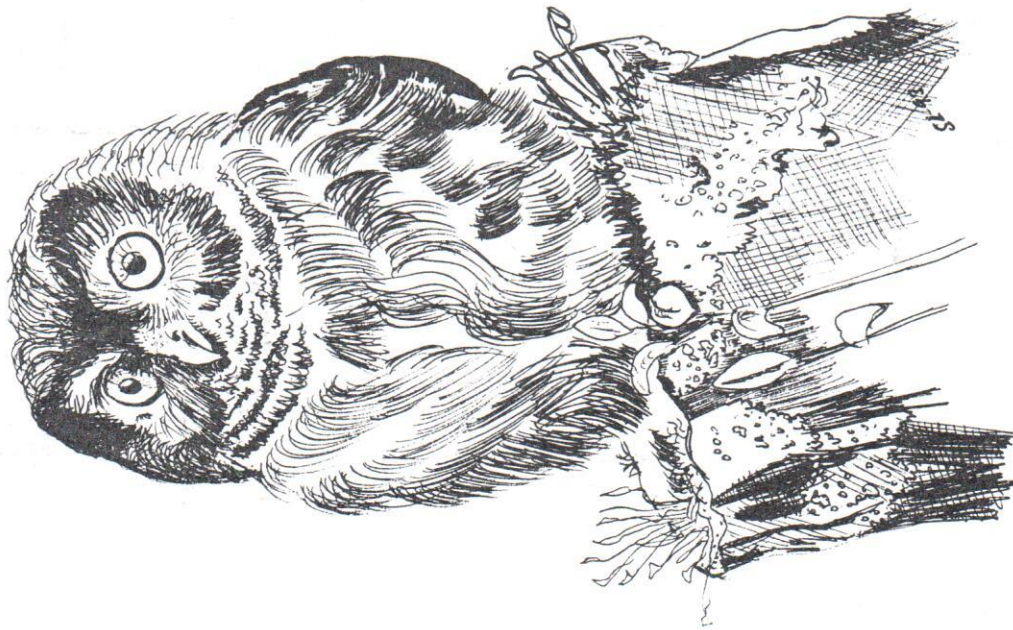

Häckningar av pärluggla i Surahammars kommun 1993.

Pärugglans bytesval

Genom att analysera bobalematerialet i holkarna kan man erhålla en bild av vilka bytesdjur pärlugglehanen fångat. Arbetsstämningen av bytesdjuren kan göras genom kraniedelar (över- och underkä-

kar) som hittas i bobalen. Nästan utan undantag är det hanen som bär byten till holken. Han försörjar dock inte tillfället utan åter själv en del av bytet innan han överlämnar det till honan eller ungarna. Oftast är det huvudet han åter upp på bytet, därför går det tyvärr inte att av materialet fastslå hur stort antal byten som fångas i samband med en häckning.

24 pärluggleungar lämnade Naturklubbens holkar 1993.

I tabellen visas vilken typ av byten näbbmössen är en viktig födoresurs för pärlugglehanarna fångade vid tre häckplatser i skogarna väster om Ramnäs i år. Inte oväntat är näbbmössen väl representerade i materialet. Det är tveklöst så att näbbmössen är en viktig födoresurs för pärlugglan, speciellt som näbbmösspopulationen inte fluktuerar så kraftigt som möss och sorkar. När sorkstammen går till minska antalet fångade näbbmöss avsevärt.

Ringmärkning

Samtliga ungar, honor samt fem av hanarna i de lyckade häckningarna ringmärktes. Honorna var i samtliga fall nya bekantskaper. Tre av hanarna var tidigare ringmärkta.

I hur stort område jagar då pärlugglan? Vid våra undersökningar av smådäggdjur i höst fanns det ca 5 näbbmöss/ha, om denna täthet också stämmer för Liarsboområdet så hämtar pärlugglan sina byten över mycket stora områden.

	Valbo	Usträngsbo	Liarsbo
Vanlig näbbmus	45	44	67
Dvärgnäbbmus		4	5
Skogsmus	3	17	20
Buskmus	1	6	2
Åkersork	17	8	24
Skogsork	23	17	20
Skogslämmel	9	2	5
Antal smådäggdjur	98	98	143
Fåglar	2	4	5

Tabellen visar antalet bytesdjur som hittats i tre pärluggleholkar 1993.

Hanarnas hemortstrohet är intressant att fortsätta och belysa. Den hane som deltog i häckningen vid södra Stingsmosen, häckade 1987 vid Långtallbo. Han fick då ut 6 flygga ungar. Två år senare häckade han åter vid Långtallbo, då i en uppsatt "alternativholk" 25 meter från den första. Han fick då ut 4 flygga ungar. De två bra gnagarären 1990 och 1991 såg vi inte till honom. I år återkom han alltså, nu 3 km från den tidigare häcklokalen. Resultatet

blev 5 flygga ungar. Vid alla tre tillfällena häckade han med olika honor.

Hanen är nu på sitt 8:e levnadsår, vi känner till att han varit delaktig i 15 flygga ungar. Han stärker våra tidigare resultat. Hanar som lyckas med en häckning stannar kvar i sitt revir även under dåliga år. När goda födobetingelser infinner sig, lockar han åter en hona till reviret och genomför då oftast en ny lyckad häckning.

Den tredje tidigare märkta hanen föddes i slutet av april 1987. Han föddes en vår med överflöd på föda. I år födde han själv upp fem ungar i sin egen födelseholk. Det är första gången som detta inträffar i vår undersökning.

Av årets 11 häckningsholkar har häckningar förekommit i nio av holkarna tidigare år. 1993 blev ett år med få pärluglehäckningar och man erhåller sådana år begränsade uppgifter om fåglarna. I Norden förekommer en ganska omfattande ringmärkning av pärlugglor. Bara i Sverige ringmärktes t.ex. 1.300 pärlugglor 1990 och 1.900 ex. år 1991. Sedan vi startade pärluggleprojektet (1980) har endast en hona varit ringmärkt på annan ort, av alla de som dykt upp och häckat i våra skogar under ett ibland två år. Samtliga honor som häckade i våra holkar i år var tre år eller äldre.

Fågelrapporten 1993

Då var det dags att lämna in årets fågelobsarigen. Registreringen sker numera på dator så det skall bli lättare att plocka uppgifter ur materialet. Inskrivningen tar dock mycket tid (ca 2.300 obsar 1992) och underlättas om rapporterna sorteras efter arter istället för datum. Skicka Din rapport till Jan Österberg, Åshammarv. 70, 730 60 Ramnäs.

Det finns många spännande frågor som återstår att lösa, varifrån kommer honorna och vart beger de sig efter den korta sejouren i våra skogar.

Följande medlemmar deltog i pärluggleprojektet 1993, vari ingick bl.a. att bevaka ett holkområde: Karl-Gunnar Johnsson, Ulf Larsson, Mats Karlsson, Jan Grip, Hans Green, Thomas Forsberg, Anders Geidemark, Yngve Pettersson och Sören Larsson.

Litteratur:

Fältbiologerna, 1975: *Nordiska smådäggdjur.*

Vinterfågelräkningar 1992/93

Text och teckningar: Sören Larsson

Det finns goda möjligheter till mycket fina fågelupplevelser i våra trakter under vinterperioden. Det visade den räkning av vinterfåglar i Surahammars kommun som genomfördes under senaste jul- och nyårshelgerna (24/12 - 10/1). Det finns några omvärldsfaktorer som har stor betydelse för fågelfaunans art- och individrikedom under vinterperioden i våra trakter. Bra väderförhållanden under fåglarnas häckningsperiod samt riklig tillgång på föda, såsom bär och frön långt in på hösten. Dessa faktorer slog i stort sett in under 1992. Det fanns mängder med rönnbär och granen hade en bra frösättning, därtill var höstvädret gynnsamt med endast en kort "vinterperiod" redan i oktober.

Vi har nu räknat vinterfåglar 17 år i rad och för första gången under dessa räkningar kom arter som kungsfiskare, havsörn, blå kärnhök och svarthätta med i protokollet. Målsättningen med räkningarna är ingalunda att finna rariteter men trots allt sätter de en krydda på räkningen och glädjer räknaren.

Vinterns stora begivenhet var annars den rikliga förekomsten av björktrastar. Det är minsann inte någon vanlig företeelse, senast det inträffade var vintern 1976/77. En mindre björktrastinvasion förekom också 1989/90. Vad är orsaken till dessa massiva uppträdanden? Varifrån kommer

de och var finns de under alla andra vint-rar? Frågorna är många kring björktrastarna. Ett samband kan vi notera. De nämn-da åren har det varit en mycket rik förekomst av rönnbär hos oss. Björktrastar noterades på 59 punkter av totalt 220 och hela 2105 individer inräknades.

Räkningsmetod

Inventeringen ingår i svenska vinterfågelräkningen och följer därmed dess regler. Räkningen tillgår så att man går eller cyklar en sträcka (rutt). Vid 20 st förutbestämda platser (punkter) utefter sträckan räknar man alla iaktagna fåglar under exakt 5 minuter. Följaktligen innebär varje rutt en effektiv fågelskådning i exakt 100 minuter. Senaste jul- och nyårshelgerna genomfördes 11 rutter i kommunen. Därav var 9 st desamma som räknats 4 år i rad nu. Dessa kan nu användas för att analysera förändringar i fågelförekomsten.

Senaste räkningen resulterade i 4745 fåglar av 43 arter. Resultatet är mycket bra, året innan sågs 38 arter.

Vädret

Bra förhållanden rådde under hela inventeringsperioden. Marken var snöfri, det var några minusgrader och under de flesta dagar svaga vindar. Himlen skymdes oftast av dimmoln. Det fina vädret har natur-